

บทที่ 6 ออตโตมาน เตอร์ก

นับแต่ปลายศตวรรษที่ 13 เป็นต้นมา ชนที่มีบทบาทในตะวันออกกลางมี 2 กลุ่ม คือออตโตมาน เตอร์ก (Ottoman Turks or Ottomans) และเปอร์เซีย (Persians) จักรวรรดิออตโตมาน (Ottoman Empire)

เมื่อครั้งจักรวรรดิอาหรับในราชวงศ์อับบาซิดอยู่ภายใต้อำนาจของเซลจุก เตอร์กนั้น ได้มีเตอร์กอีกกลุ่มหนึ่งเข้าตั้งมั่นในดินแดนทางตะวันตกของเอเชียไมเนอร์ และยอมตัวอยู่ภายใต้อำนาจของเซลจุก เตอร์ก ตลอดจนยอมรับในนิกายซุนนี ทั้งนี้เตอร์กกลุ่มดังกล่าวได้รับมอบหมายให้รักษาชายแดนของจักรวรรดิอาหรับซึ่งติดกับจักรวรรดิไบแซนไทน์ ในปี 1258 เมื่อราชวงศ์อับบาซิดพ่ายแพ้แก่มองโกล เตอร์กกลุ่มดังกล่าวได้ประกาศตนเป็นอิสระไม่ยอมขึ้นต่อเซลจุกเตอร์ก ซึ่งพยายามยึดครองดินแดนซีกตะวันตกของจักรวรรดิอาหรับ หรือไม่ยอมขึ้นต่อมองโกลซึ่งพยายามยึดครองดินแดนซีกตะวันออกของจักรวรรดิอาหรับ

ในปี 1299 เตอร์กกลุ่มดังกล่าวถูกเรียกว่าออตโตมาน (Ottomans or Osmanli or Ottoman Turs) ตามชื่อผู้นำคือออสมาน (Osman or Othman or Uthman 1259-1326) ที่ก้าวขึ้นมีบทบาทก่อตั้งอาณาจักรออตโตมานขึ้นในเอเชียไมเนอร์ติดชายแดนไบแซนไทน์ การขยายอำนาจในช่วงแรกของออตโตมานนั้นมุ่งยึดครองเอเชียไมเนอร์โดยได้มุลลิมและเซลจุกเตอร์กเป็นกำลังสำคัญ (ดูรูปที่ 26)

กล่าวได้ว่าออตโตมานเป็นเตอร์กกลุ่มสุดท้ายที่รุกรานยุโรป โดยเริ่มรุกรานในสมัยสุลต่าน Orkhan (1326-1359) และในสมัยสุลต่าน Murad I (1359-1389) สามารถยึด Thrace และ Adrianople จากไบแซนไทน์ได้ (Adrianople นี้ ต่อมาถูกกำหนดให้เป็น

เมืองหลวงของจักรวรรดิออตโตมานทางซีกโลกตะวันตกในนาม Edirne) หลังจากนั้นมุ่งพยายามกลับมามีอำนาจในแถบคาบสมุทรบอลข่าน ในปี 1389 ชนะเซอร์เบียในการรบที่ Kossove แต่พระองค์เองถูกฆ่าในสนามรบ ในช่วงปลายศตวรรษที่ 14 มงโกลภายใต้การนำของ Timur Leng รุกรานจักรวรรดิออตโตมาน เป็นผลทำให้ชาวยุโรปสามารถอยู่อย่างสงบได้ชั่วขณะหนึ่ง

ภายใต้การนำของสุลต่านโมฮัมหมัดที่ 2 (Mohammad II or Mehmed II 1451-1481) ออตโตมานมีบทบาทอีกครั้งโดยสามารถยึดกรุงคอนสแตนติโนเปิลจากจักรพรรดิคอนสแตนตินที่ 2 ได้ในปี 1453 จักรวรรดิไบแซนไทน์ต้องสลายลง กรุงคอนสแตนติโนเปิล ถูกกำหนดให้เป็นเมืองหลวงของจักรวรรดิออตโตมาน หลังจากนั้นได้มีชัยชนะเรื่อยไปเหนือพื้นที่ส่วนใหญ่ของคาบสมุทรบอลข่านอันหมายถึงการรวมเอาบอสเนีย อัลบาเนีย และพื้นที่ส่วนใหญ่ของกรีซเข้ากับจักรวรรดิ (ดูรูปที่ 27) กำลังทหารของจักรวรรดิออตโตมานครั้งนั้นประกอบด้วยชาวอาหรับ เซลจุกเตอร์กไบแซนไทน์และบอลข่าน

ในช่วงต้นศตวรรษที่ 16 ออตโตมานเริ่มขยายอำนาจเข้าสู่โลกตะวันออก จากความสามารถในการรบและศรัทธาในนิกายซุนนี ทำให้จักรวรรดิออตโตมานขยายตัวลงมาทางใต้และตะวันออกอย่างรวดเร็วโดยสามารถครอบครองเหนือดินแดนทางตะวันตกของจักรวรรดิอาหรับในอดีตได้ ในสมัยสุลต่านเซลิมที่ 1 (Selim I 1512-1520) สามารถยึดครองซีเรียได้ในปี 1516 ยึดครองอียิปต์จาก Mameluke ได้ในปี 1517 เรื่อยไปถึงเมโสโปเตเมียและอราเบีย ทั้งนี้ที่เมกกะเซลิมที่ 1 ได้เข้ารับตำแหน่งกาหลิบออตโตมานองค์แรกที่ปกครองโลกมุสลิม

สุไลมาน (Solyman or Suleiman 1520-1566) เป็นสุลต่านหรือกาหลิบผู้ยิ่งใหญ่องค์สุดท้ายของจักรวรรดิออตโตมาน จากความเก่งกล้าสามารถในการรบทำให้จักรวรรดิออตโตมานขยายกว้างขวางโดยเข้าครอบครองพื้นที่ของจักรวรรดิโรมันคือในปี 1521 ยึด Belgrade ได้ในปี 1522 ยึดเกาะ Rhodes จากเวนิสได้ ในปี 1526 ชนะและครอบครองพื้นที่ส่วนใหญ่ของฮังการี แม้มันไม่สามารถยึดเวียนนาได้ในปี 1529 เพราะกำลังทหารผสมยุโรปร่วมกันต่อต้าน แต่ออตโตมานก็สามารถบังคับให้กษัตริย์ในราชวงศ์แฮพซเบิร์ก (Hapsburg ปกครองออสเตรีย) ยอมส่งบรรณาการ นอกจากนี้ยังยึดครองไซปรัสและ

พื้นที่ทางตอนเหนือของอัฟริกา (ดูรูปที่ 28) ทั้งนี้ออตโตมานรับวัฒนธรรมความเจริญส่วนใหญ่จากอาหรับผสมผสานด้วยเปอร์เซีย และไบแซนไทน์ นับตั้งแต่ด้านภาษา ศิลปะ การเขียนใช้ตัวอักษรอาหรับ ศิลปกรรม และวรรณกรรม ตลอดจนสภาพสังคม เป็นต้น

จักรวรรดิซาฟาวิ (The Safavi Empire)

ต้นศตวรรษที่ 16 ขณะเกิดจักรวรรดิออตโตมานในเอเชียไมเนอร์ ในดินแดนเปอร์เซียภายใต้การนำของอิสมาเอล (Ismail 1501-1514) ได้รับการสนับสนุนจากสุลต่านอียิปต์และชาวเปอร์เซียได้ก่อตั้งจักรวรรดิและราชวงศ์ซาฟาวิขึ้น (ดูรูปที่ 26) ปกครองเหนือดินแดนเปอร์เซียอันเป็นส่วนทางตะวันออกของจักรวรรดิอาหรับในอดีต ตำแหน่งกษัตริย์คือซาร์ (Shah) นิกายชีอะ เป็นนิกายที่ได้รับการยอมรับในสังคมเปอร์เซีย

จากการที่ออตโตมานมุ่งขยายอำนาจทางตะวันออก และเปอร์เซียมุ่งขยายอำนาจไปทางตะวันตก ทำให้จักรวรรดิทั้งสองต้องเผชิญหน้าทำสงครามกันบ่อยครั้ง ทั้งนี้เปอร์เซียมักจะมีชัยชนะแก่ออตโตมานเป็นส่วนใหญ่ แต่จากความสามารถของซาร์แอบบาส (Abbas 1588-1629) เปอร์เซียพ้นจากอำนาจของออตโตมาน ทรงทำนุบำรุงกองทัพ สนับสนุนการค้า ฟื้นฟูทำนุบำรุงอารยธรรมด้านต่าง ๆ เช่นเปอร์เซียเคยมีในอดีตโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านศิลปกรรม วรรณกรรม และสถาปัตยกรรม

อำนาจของราชวงศ์ซาฟาวิหมดลงในปี 1794 เพราะปัญหาภายนอกคือเปอร์เซียต้องทำสงครามหลายครั้งกับออตโตมาน ปัญหาภายในคือ ความไม่สามารถของซาร์และคณะผู้บริหารจักรวรรดิ และความพยายามแย่งชิงอำนาจของภรรยา เริ่มจาก Mahmud Nadir Khan และ Aga Muhammad Khan Kajar ทั้งนี้ในปี 1794 ราชวงศ์ Kajar ได้ขึ้นปกครองจักรวรรดิเปอร์เซีย

เหตุแห่งการเสื่อมของจักรวรรดิทั้งสอง

1. สงครามศาสนาบ่อยครั้งระหว่างนิกายซุนนีของออตโตมาน และนิกายชีอะของเปอร์เซีย

2. ความวุ่นวายภายในจักรวรรดิทั้งสอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจักรวรรดิออตโตมานนั้นปรากฏว่าบรรดาสุลต่านต่อจากสุไลมานไม่สามารถในการบริหารจักรวรรดิ นอกจากนี้ทรงใช้เวลาส่วนใหญ่สำราญในฮาเร็มมีสนมแวดล้อมมากมาย เมื่อสุลต่านสิ้น

พระชนม์ลง ก็จะมีการแย่งชิงราชบัลลังก์กันระหว่างโอรส ผู้ชนะมักสังฆ่าผู้แพ้และโอรสองค์อื่น ๆ เพื่อป้องกันสงครามกลางเมืองซึ่งอาจเกิดขึ้นได้

3. การเข้าแทรกแซงของชาติตะวันตก จักรวรรดิออตโตมานอยู่ในสายนตาของชาติตะวันตกก่อนดินแดนใดทั้งสิ้น โดยเริ่มจากปลายศตวรรษที่ 16 ในปี 1571 กองเรือรบผสมชาติยุโรปมีชัยชนะเหนือบริเวณชายฝั่งกรีซในการรบที่เลปันโต (Lepanto) ในปี 1718 ออสเตรียสามารถขับไล่กองกำลังออตโตมานออกจากฮังการีได้สำเร็จในปี 1783 รัสเซียผนวกไครเมีย ในปี 1798 นโปเลียน โบนาปาร์ตรุกรานอียิปต์ ด้วยเหตุดังกล่าวจึงจำเป็นต้องปฏิรูปด้านการทหารและการเงินซึ่งเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในสมัยสุลต่านเซลิมที่ 2 (Selim II 1789-1807) โดยทรงจ้างครู ตั้งโรงเรียนฝึกทหาร และจัดตั้งกองกำลังทัพแบบยุโรป เงินที่ใช้ในการดำเนินการคือเงินภาษีที่เรียกเก็บจากประชาชนในอัตราสูง

บทบาทของชาติตะวันตกในจักรวรรดิออตโตมานในศตวรรษที่ 19

ในปี 1821 ภายใต้อิทธิพลสนับสนุนของอังกฤษ ฝรั่งเศส และรัสเซีย ทำให้กรีซประกาศเอกราชพ้นจากการปกครองของออตโตมาน ผลของสงครามระหว่างปี 1818-1829 รัสเซียชนะและบังคับให้ออตโตมานยอมลงนามใน The Treaty of Adrianople (Edirne) of 1829 โดยรัสเซียเป็นใหญ่เหนือดินแดนรอบทะเลดำ ครอบครองปากแม่น้ำดานูบ พื้นที่ชายฝั่งตะวันออกเฉียงเหนือของทะเลดำ อันรวมถึงเทือกเขาคอเคซัส และยอมรับในความเป็นอิสลามของกรีซในปี 1830 ต้องเสียแอลจีเรีย (อยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือของแอฟริกา) ให้ฝรั่งเศสนับแต่กลางศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ชาติทางตะวันตกตื่นตัวอย่างมากในลัทธิจักรวรรดินิยมใหม่ (The New Imperialism) โดยมุ่งแสวงหาอาณานิคมเพื่อความยิ่งใหญ่ด้านการเมืองและเศรษฐกิจ จากเหตุที่ซาร์นิโคลัสที่ 1 แห่งรัสเซีย (Czar Nicholas I) ต้องการหาทางออกทะเลน้ำอุ่นในทะเลเมดิเตอร์เรเนียน สร้างความไม่พอใจให้แก่ชาวยุโรป ขณะเดียวกันเรียกออตโตมานว่า "The Sick Man of Europe" และมุ่งกำจัดออตโตมานอย่างจริงจัง เป็นผลทำให้เกิดสงครามไครเมีย (The Crimean War 1854-1856) ระหว่างรัสเซียฝ่ายหนึ่งกับอังกฤษ ฝรั่งเศส ฮาร์ดินี ออตโตมานอีกฝ่ายหนึ่ง กองกำลังทั้งหมดรวมกันปิดล้อม และมุ่งกำจัดอำนาจรัสเซียจนรัสเซียต้องพ่ายแพ้ในปี 1856 แต่ต่อมาเพราะพ่ายแพ้แก่รัสเซียใน The Russo-Turkish War 1877-1878 ออตโตมานจำต้อง

ลงนามใน The Treaty of San Stefano of 1878 ซึ่งยังผลให้อำนาจทางยุโรปของออตโตมานต้องหมดไป เพื่อการแก้ไขโดยใช้วิธีทางการทูตของชาติมหาอำนาจทางตะวันตก นำโดยอังกฤษเป็นผลทำให้เกิดประชุมที่เบอร์ลินปี 1878 ผลของการประชุมปรากฏว่ารัสเซียถูกบังคับให้คืนอำนาจและดินแดนที่ยึดครองทั้งหมดจากผลของสงครามในปี 1878 ให้แก่ออตโตมานผู้เป็นเจ้าของเดิม ทั้งนี้ออตโตมานได้ยกดินแดนอียิปต์และไซปรัสเป็นการตอบแทนให้แก่อังกฤษ (ดูรูปที่ 29) ในปี 1881 ฝรั่งเศสยึดครองตูนีส และในปี 1898 อังกฤษยึดครองซูดาน

การสลายตัวของจักรวรรดิออตโตมานในปี 1919

เหตุเพราะปัญหาภายนอกจักรวรรดิอื่นได้แก่การแทรกแซงของชาติตะวันตกทำให้จักรวรรดิออตโตมานต้องสูญเสียดินแดนอย่างมากนับแต่กลางศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา และปัญหาภายในจักรวรรดิเองกล่าวคือ รัฐบาลไม่มั่นคง ฐานะการเงินทรุดหนักชนกลุ่มน้อยที่ต่อต้านการปกครองถูกสังหารชีวิต ทั้งนี้รัฐบาลสัญญาว่าจะปฏิรูปและรัฐธรรมนูญถูกกำหนดขึ้นในปี 1876 แต่การปฏิรูปมิได้เกิดขึ้นตามข้อกำหนดแห่งรัฐธรรมนูญ ตลอดจนถูกยกเลิกเสียระหว่างเกิดสงครามกับรัสเซีย ในปี 1908 คณะบุคคลภายใต้ชื่อ The Young Turk ก่อการกบฏและเรียกร้องให้สุลต่านอับดุล ฮามิตที่ 1 (Abdul Hamid I 1876-1909) จัดตั้งรัฐบาลตามรัฐธรรมนูญ ในปี 1909 สุลต่านอับดุล ฮามิตที่ 1 สละราชบัลลังก์ภายหลังไม่อาจทำตามและปราบปรามคณะบุคคลดังกล่าวได้เมื่อขึ้นปกครองจักรวรรดินั้น ยังเตอร์กดำเนินการปฏิรูปในแทบทุกด้าน กำจัดคอร์รัปชันในวงราชการและมุ่งฟื้นฟูระบบจักรวรรดิให้เกรียงไกรเช่นอดีต แต่นโยบายฟื้นฟูจักรวรรดิไม่เป็นที่ต้องการของคนในจักรวรรดิ การดำเนินการจึงไม่สามารถเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ได้

ออตโตมานต้องสูญเสียดินแดนอีกกล่าวคือ ในปี 1908 ออสเตรียผนวกบอสเนีย ในปี 1912 อิตาลียึดครองลิเบีย (อยู่ทางตอนเหนือของแอฟริกาติดกับอัลจีเรียของฝรั่งเศส) จากสงครามบอลข่าน (The Balkan War 1911-1913) ระหว่างออตโตมานกับรัฐบอลข่านอันได้แก่อัลบาเนีย บัลกาเรีย กรีซ รูเมเนีย และยูโกสลาเวีย ผู้ต้องการฟื้นอำนาจการปกครองของออตโตมาน ผลปรากฏว่าออตโตมานพ่ายแพ้ต้องเสียดินแดนทางยุโรปหมด (ดูรูปที่ 30)

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 1 เกิดขึ้น (1914-1918) ยังเตอร์ก้นำกองกำลังของจักรวรรดิออตโตมานเข้าร่วมกับฝ่ายมหาอำนาจกลางซึ่งนำโดยเยอรมนีและออสเตรีย-ฮังการี ขณะเดียวกันยังเตอร์กต้องเผชิญปัญหาหนักหลายด้านโดยเริ่มจากชาวอาหรับส่วนใหญ่ซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของออตโตมานได้ให้ความร่วมมือแก่ฝ่ายสัมพันธมิตรตามคำเชิญชวนและสัญญาที่อังกฤษให้ไว้ว่าด้วยการจะได้พื้นอำนาจของออตโตมานเมื่อสิ้นสงคราม ขณะเดียวกัน ประเทศผู้นำฝ่ายสัมพันธมิตรร่วมทำสัญญาจัดการขึ้นเด็ดขาดกับจักรวรรดิออตโตมาน ตลอดจนฝ่ายสัมพันธมิตรให้ความช่วยเหลือแก่ขบวนการอพยพผิวกลับปาเลสไตน์ (The Zionist Movement) และในวันที่ 2-พฤศจิกายน 1917 อังกฤษประกาศสนับสนุนการจัดตั้งรัฐยิวในดินแดนปาเลสไตน์ (The Balfour Declaration of 1917) ครั้นเมื่อสิ้นสงครามปรากฏว่ามหาอำนาจกลางเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ ดินแดนของจักรวรรดิออตโตมานต้องถูกนำเข้าสู่ระบบดินแดนในอาณัติ (The Mandate System) โดยมีชาติผู้นำฝ่ายสัมพันธมิตรอันได้แก่อังกฤษและฝรั่งเศส เข้าดูแลรักษาความสงบตามข้อกำหนดแห่ง The Treaty of Sevres of 1919 นับได้ว่าปี 1919 จักรวรรดิออตโตมานสลายตัวโดยสิ้นเชิง

กรกฎาคม 1923 The Treaty of Lausanne of 1923 ของมุสตาฟา เคมาล (Mustafa Kemal or Kemal Ataturk คำว่า Ataturk แปลว่า บิดาแห่งเตอร์ก 1881-1938) ปฏิเสธข้อกำหนดแห่ง The Treaty of Sevres of 1919 และในวันที่ 29 ตุลาคม 1923 เคมาลประกาศก่อตั้งสาธารณรัฐตุรกี (The Turkish Republic) ในที่ราบสูงอนาโตเลีย โดยตนเองดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี (ดูรูปที่ 31)

การสลายตัวของจักรวรรดิเปอร์เซียในปี 1919

ราชวงศ์คาซาร์ปกครองเปอร์เซียมาแต่ปี 1794 จากการแทรกแซงอย่างมากของชาติตะวันตก โดยเริ่มมีในดินแดนจักรวรรดิออตโตมาน คณะปฏิรูปในเปอร์เซีย ภายใต้ชื่อว่า "The Persian Constitutionalists" เห็นสมควรต้องมีการปฏิรูปในทุกด้าน กำจัดคอร์รัปชันในวงราชการและป้องกันรักษาดินแดน แต่เนื่องจากไม่มีการปฏิรูปใดเกิดขึ้นเลย ดังนั้นในปี 1907 จึงปฏิวัติโค่นอำนาจซาร์ มุซาฟฟา เอล ดิน (Shan Muzaffa al-Din 1898-1907) และจัดการบริหารจักรพรรดิเอง

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 1 เกิดขึ้น คณะปฏิวัติได้นำกำลังทหารเปอร์เซีย เข้าร่วมกับฝ่ายมหาอำนาจกลาง แต่จากความพ่ายแพ้ในปี 1918 เป็นผลให้ในปี 1919 จำต้องยอมลงนามให้อังกฤษเข้ามาเป็นผู้พิทักษ์เหนือดินแดนเปอร์เซีย ในปี 1921 ภายใต้การนำของนายพลเรซ่า ข่าน (Reza Khan) ปฏิเสธข้อกำหนดแห่งสนธิสัญญา ปี 1919 ขณะเดียวกันได้นำกำลังทหารผู้รักชาติต่อต้านอำนาจอังกฤษ และในปี 1925 ได้ประกาศตนเป็นปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์ปาห์ลาวี (Pahlavi) ปกครองประเทศอิหร่าน

บทที่ 6
หนังสือที่ใช้ในการค้นคว้า

1. Abbott, J. *The Iranians : How They Live and Work*. New York. 1977.
2. Inalcik, H. *The Ottoman Empire : The Classical Age 1300-1600*.
Translated by Itzkowitz, Nand Imber, C. London. 1973.
3. McNeill, W.H. *A World History*. Oxford University. 1967.
4. Stavrianos, L.S. *The World to 1500 : A Global History*. New Jersey. 1975.
5. Wells, H.G. *The Outline of History*. New York 1971.